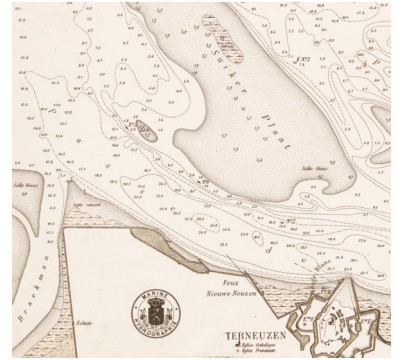
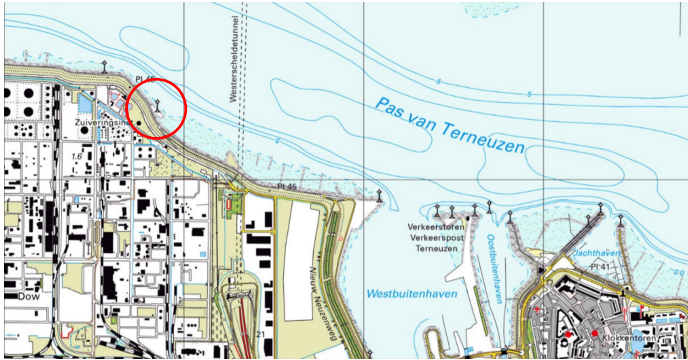

Beschrijving en waardering van nautische objecten in Nederland

Het hoge licht Nieuw-Neuzenpolder

door Peter Kouwenhoven / Nederlandse Vuurtoren Vereniging (www.vuurtorens.org), maart 2023

Hydrografische kaart uit 1888, met daarop de lichtenlijn Nieuw-Neuzenpolder.

Cultuurhistorische waarden

- *Type object / nautische functie:*

Lichtopstand / geleidelicht

- *Leeftijd van het object:*

Gebouwd jaren 1940.

- *Historische betekenis van het object en zijn omgeving:*

Als onderdeel van een omvangrijk plan voor verbetering van het verlichtingsstelsel van de Westerschelde werden in 1875 twee nieuwe geleidelichten opgericht in de Nieuw-Neuzenpolder. Ze vormden een lichtenlijn over het westelijk deel van de Pas van Terneuzen. In een Bericht aan Zeevarenden van 29 december 1875 werd het volgende gemeld: "Op 1 januari 1876 zal worden ontstoken, om voortaan geregeld te branden van zonsondergang tot zonsopgang, twee lenticulaire lichten, staande op den zeedijk van den Nieuw Neuzenpolder, tot ene geleidelijn naar en van den Hoek van Borselen, het zuidelijkste 9,77 meters en het noordelijkste 5,36 meters boven gewoon hoogwater verheven ... op 300 meters afstand van elkaar. ... Van den kant van Borselen komende, kan men deze lichten in elkander houden, tot dat het licht op het Westerhavenhoofd van Neuzen van wit in rood overgaat, als wanneer men verder den koers stelt in de rigting naar Neuzen."

In maart 1878 werd het lage licht westwaarts verplaatst omdat de vaargeul was veranderd. De afstand tussen de twee geleidelichten was toen 420 meter.

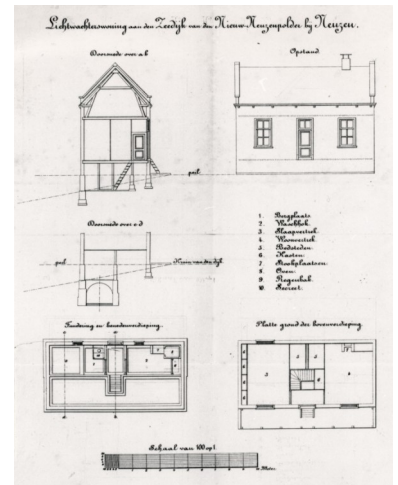
Een lichtenlijst uit 1888 maakt duidelijk om welke lichtopstanden het ging. Het lage licht stond op de dijkhoek ten westen van de haven van Terneuzen. Het was een vierkante gele ijzeren opstand, vier meter hoog, met een optiek van de zesde grootte. Het hoge licht stond een eind zuidelijker op de dijk. Het was een "lantaarn in den zijgevel van de grijze wachterswoning, met witten rand en blauw dak". Achter een raam van de woning stond een lenspaneel van de vierde grootte.

In de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 teisterde een zware noordwesterstorm de zuidwestkust van Nederland, waarbij talloze dijken braken en grote delen van Zuid-Holland en Zeeland onder water liepen. Er viel een groot aantal slachtoffers te betreuren. In die nacht brak ook de dijk van de Nieuw-Neuzenpolder door, bij boerderij Repos Ailleurs. Daarbij werd het lage licht van de lichtenlijn meegesleurd. De lichtwachterwoning bleef gespaard. Het lage deel van de stad Terneuzen kwam ook onder water te staan.

Er moest een nieuwe lichtenlijn komen. Men besloot die op een nieuwe locatie op te richten, een stuk westelijker op de dijk van de polder. Deze lichtenlijn werd in 1955 voor het eerst ontstoken en functioneert nu nog. Het hoge licht is een vierkante, open-gewerkte stalen toren op hoge betonnen voetstukken, met een hoogte van 14,6 meter. Deze lichtopstand is een tweedehands exemplaar. Hij stond oorspronkelijk bij Schok-

Hydrografische kaart uit 1905.

Bestektekening van de lichtwachterswoning Nieuw-Neuzenpolder uit 1874.

De lichtwachterswoning met achter het raam in de gevel het hoge licht.

kerhaven, op de ringdijk van de Noordoostpolder. Dit haventje werd aangelegd op de plek waar op 13 december 1940 het laatste sluitgat in de ringdijk werd gedicht. De lichtopstand is daar in de loop van de jaren veertig geplaatst en heeft daar dus niet zo heel lang dienst gedaan.

Het lage licht staat op een afstand van 365 meter vanaf het hoge licht op het dijktaalud. Het is een vier meter hoge stalen mast met groene en witte banden en een wit scherm als dagmerk.

De lichtwachterswoning werd na het opheffen van de oude lichtenlijn nog een aantal jaren bewoond door een particulier gezin. In 1964 werd de woning afgebroken om ruimte te bieden aan een grootschalige herstructurering van de monding van het Kanaal van Gent naar Terneuzen in de jaren 1963-1968. De Voorhaven werd westwaarts vergroot tot de nieuwe Westbuitenhaven. Daarachter kwam een nieuw sluisencomplex. De oude stadswallen en slotgracht maakten plaats voor de Oostbuitenhaven, met daarachter een kleine nieuwe sluis. De Nieuw-Neuzenpolder was een stukje kleiner geworden. De boerderij Repos Ailleurs stond daarna in de hoek van de nieuwe polderdijk. Op de dijk werd een langgerekte groenstrook aangelegd als windvang, zodat de schepen in de haven in de luwte konden liggen.

De Nieuw-Neuzenpolder zelf onderging ook een metamorfose. Vanaf 1962 begon Dow Chemical met de bouw van een groot industrieel complex. De buurtschappen Boerengat, Hoogedijk en Noordhoek werden daarvoor geheel of gedeeltelijk gesloopt. Omstreeks 2015 verdween uiteindelijk ook boerderij Repos Ailleurs.

Architectuurhistorische waarden

- *Bijzonder belang van het object voor het oeuvre van architect of bouwmeester:*

De lichtopstand is ontworpen door de Bouwkundige Dienst van het Loodswezen, mogelijk door de daar destijds aangestelde bouwkundig ambtenaar Fokke van der Schaaf. Hij kwam in 1919 in dienst bij het Loodswezen en werd in 1939 benoemd tot bouwkundig hoofdamtenaar. In 1948 werd hij bevorderd tot chef van de Bouwkundige Dienst. Op 1 april 1954 ging hij met pensioen. Van der Schaaf heeft zich vooral dienstig gemaakt bij het herstel van de kustverlichting na de Tweede Wereldoorlog.

- *Bijzonder belang in verband met materiaalgebruik en bouwtechniek:*

De lichtopstand is een typerend voorbeeld van de rationele en sobere stijl waarin vuurtorens en lichtopstanden aan het eind van de negentiende en in de eerste helft van de twintigste eeuw werden ontworpen. In eerste instantie werden opengewerkte torens nog vaak van gietijzer gemaakt, opgebouwd uit fraai vormgegeven segmenten met decoraties. Later stonden functionaliteit en bruikbaarheid voorop en werden louter nog simpele opengewerkte constructies van ijzer of staal opgeleverd.

Typerend voor deze lichtopstand zijn de V-vormige dwarsverbindingen in de diverse segmenten waarmee de toren is opgebouwd. Over het algemeen worden bij dit soort open constructies gekruiste dwarsverbindingen aangebracht ter versteviging.

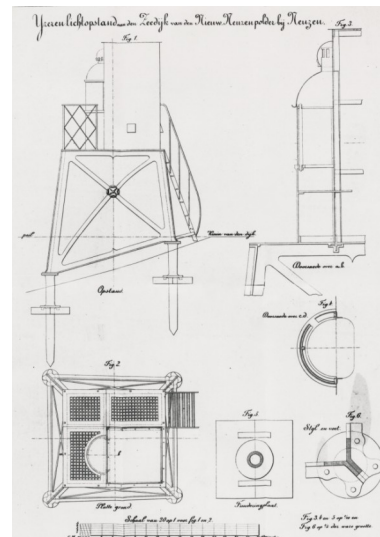
- *Aanwezigheid originele optiek en lichtbron:*

De lichtopstand is voorzien van een dubbellenslantaarn met elektrisch licht. De dubbellenslantaarn bevindt zich in ieder geval vanaf 1955 op de toren en heeft mogelijk ook al bij Schokkerhaven dienst gedaan. Vermoedelijk was de lichtbron in eerste instantie een gaslicht.

Naast de dubbellenslantaarn zijn twee boven elkaar geplaatste schijnwerpers bevestigd, waarmee een versterkte sector wordt gevormd. Deze zijn pas na de jaren vijftig aangebracht. Het lage licht heeft ook een dubbellenslantaarn en schijnwerpers. De beide lichten hebben hetzelfde karakter OcW5s en gaan synchroon aan en uit.

- *Aanwezigheid van authentieke elementen van het oorspronkelijke interieur en exterieur en (on)roerende zaken:*

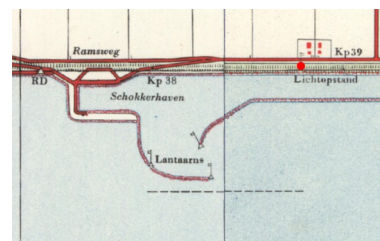
Het hoge licht Nieuw-Neuzenpolder heeft nog grotendeels zijn oorspronkelijke vorm maar in de loop van de tijd zijn er enkele wijzigingen aangebracht. De lichtopstand was bij oplevering grijs, maar de geledingen van de toren werden al snel afwisselend zwart en wit geschilderd. Aan de noord- en westzijde van het bordes waren zwarte roosters bevestigd als dagmerk. Later werd de kleurstelling van de toren groen en wit. Het huis-

Bestektekening van het lage licht Nieuw-Neuzenpolder uit 1874.

Het lage licht Nieuw-Neuzenpolder na een verhoging van de dijk.

Schokkerhaven circa 1950. De rode stip markeert de locatie van de lichtopstand die nu het hoge licht Nieuw-Neuzenpolder vormt.

Het hoge licht Nieuw-Neuzenpolder in de jaren negentienvijftig, met een zwart-witte kleurstelling.

je dat binnen de eerste geleding van de toren stond is inmiddels verdwenen, evenals het traliewerk daar vlak boven. De hoge ladder heeft vanwege veiligheidseisen een kooiconstructie gekregen.

Ensemblewaarden

- *Aanwezigheid lichtwachterswoningen en andere objecten waarmee het object een eenheid vormt:*

De lichtenlijn functioneerde bij oplevering in 1955 automatisch; een lichtwachter was niet meer nodig. Na afbraak van de oude lichtwachterswoning in 1964 is er geen nieuwe meer gebouwd. De lichtenlijn Nieuw-Neuzenpolder vormt een onderdeel van een uitgebreid verlichtingsstelsel langs de Westerschelde voor begeleiding van de scheepvaart richting Antwerpen. Er is een sterke samenhang met het sectorlicht op de Westerhavendam van Terneuzen. Dat is overigens een oeverlicht met een lange historie.

- *Bijzondere betekenis van het object voor het aanzien van de streek, stad of dorp:*

In het industriële landschap van de Nieuw-Neuzenpolder is deze lichtopstand een van de weinig objecten met historische waarde.

Toekomstwaarde

- *Monumentenstatus:*

Geen.

- *Eigenaar en beheerder:*

Rijkswaterstaat

- *Huidig belang voor de scheepvaart:*

De lichtenlijn Nieuw-Neuzenpolder is nog steeds van belang voor een veilige vaart door de Pas van Terneuzen.

- *Alternatief gebruik van het object en toegankelijkheid:*

Het object is niet toegankelijk voor publiek en alternatief gebruik is niet aan de orde.

- *Binding met de lokale bevolking:*

De binding met de lokale bevolking is vermoedelijk niet sterk. De lichtopstand staat op een locatie waar weinig mensen komen.

- *Onderhoudstoestand:*

Goed.

- *Bedreigingen:*

Geen.

Het hoge licht in 2014.

Het huidige lage licht Nieuw-Neuzenpolder.

Het sectorlicht op de Westerhavendam van Terneuzen. Het lichthuis is afkomstig van de oude gietijzeren lichtopstand.